

ਧਰਮ ਯਾ ਮਜ਼ਬ ਭਾਗ ੨

ਇਸ ਲੜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ—‘ਪ੍ਰੇਮ-ਸਰੂਪ’ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ‘ਜੋਤ’ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾ’, ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਓਤ-ਪੋਤ ਰਵਿ-ਰਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

ਇਸ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ’ ਦੀ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ’ ਵਿਚ, ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਜ਼ੋਰਾ-ਜ਼ੋਰਾ ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

“ਜੋਤੁ ਤੱਤੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ ॥” (ਜਾਪੁ ਪਾ: ੧੦)

ਇਸ ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ’ ਦੀ ਅਮਿਟਵੀਂ ਸੂਖਮ ‘ਖਿੱਚ’ ਨਾਲ, ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ, ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰ ‘ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ’ ਵਲ ਖਿਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਪਤ ਇਲਾਹੀ—

ਖਿੱਚ
ਕਾਂਖੀ
ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ
ਪ੍ਰੇਮ-ਤਾਂਘ
ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ
ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਤਾਂਘ,

ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ, ‘ਨਾਲ-ਲਿਖਿਆ’ ਹੋਇਆ ‘ਹੁਕਮੁ’ ਹੈ।

ਏਸੇ ਗੁਪਤ ਆਤਮਿਕ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ’ ਨੂੰ—

ਬੁਝਣਾ
ਚੀਨਣਾ
ਪਹਿਚਾਨਣਾ
ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ
ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ

ਰੀ, ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦਾ, ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ‘ਧਰਮੁ’ ਹੈ।

“ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਭਰਮ ਸੇ ਚੀਨਹੁ ਧਰਮ ਕਰਮ ਅਨੁਰਾਗੋ ॥” (ਰਾਮਕਲੀ ਪਾ: ੧੦)

Religion or Creed Part 2

In the first part of this series, it has been stated that the Infinite (Timeless) Being (Waheguru) is the embodiment of love. In the entire creation the Divine ‘Light’ is present and this Divine ‘self-love’ being interwoven and intermingled is completely permeating the whole creation.

Each and every particle of the creation is beaded together in the ‘cord of love’ of this ‘self-love’.

1 *God is present in every place, in every side and in every corner; and His universal love exists everywhere.* Jaap P10-80

With the inerasable subtle pull of this Divine ‘cord of love’, each and every life form is being pulled towards its core, the ‘Timeless Being’. The invisible Divine –

pull
need
cord of love
yearning for love
self-love
pang of separation

is the ‘inlaid’ ‘command’ in the innate being of every creature.

To
unravel
discover
recognise
feel
have an insight

about this invisible Divine ‘cord of love’, is indeed the personal innate ‘religion’ of each and every life form.

2 *Those who recognise and acknowledge action of doubt fallacy, they alone will love religious pursuit* P 10 S.Hajaray

ਏਸੇ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖਿੱਚ' ਦੇ ਜਵਾਬ (response) ਵਿਚ, ਆਪਣੇ 'ਸੋਮੇ', ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲ, 'ਖਿੱਚੇ ਜਾਣਾ' ਹੀ 'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਹੈ।

ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖਿੱਚ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਸਹਿਜ ਚਾਲ ਵਿਚ 'ਸੁਰ' ਹੋ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲ ਖਿਚਿਆ ਜਾਣਾ ਹੀ, ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਸੱਚਾ ਆਤਮਿਕ 'ਧਰਮੁ' ਹੈ।

ਇਹ —

'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥' ਹੀ, ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ —

ਅੰਤ੍ਰੀਵ
ਨਿਰਮਲ
ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ
ਸੁੱਸਟ
ਇਕੋ-ਇਕ
ਅਟੱਲ
ਜੁਗੋ-ਜੁਗ
ਬਰਬਰਾਉਂਦਾ
ਜੀਉਂਦਾ-ਜਾਗਦਾ
ਰੁਣਝੁਣ ਲਾਉਂਦਾ

'ਸਰਬੱਗ ਇਲਾਹੀ ਧਰਮੁ' ਹੈ।

ਇਹ 'ਨਾਲਿ ਲਿਖਿਆ' ਹੋਇਆ 'ਹੁਕਮੁ' ਹੀ, ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜਰੇ-ਜਰੇ ਦਾ, ਆਪੋ-ਆਪਣਾ 'ਨਿੱਜੀ-ਧਰਮੁ' ਹੈ।

ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਪਦਾਰਥ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਹੀ —

ਨਾਮੁ
ਸਬਦੁ
ਪ੍ਰੀਤ
ਪ੍ਰੇਮ
ਪਿਆਰ
ਖਿੱਚ

Going along with the inlaid command is in fact our response to this Divine 'pull of love' in which we get pulled towards our 'fountain head', the Timeless Being Waheguru.

By getting in tune with the spontaneous flow of this divine 'pull of love' and being pulled towards our core, the Timeless Being Wahgeuru, is the one and only true spiritual 'religion'.

This "O Nanak, it is written that you shall obey the Hukam of His Command, and walk in the Way of His Will. is the creation's —

innate
pure
true –blemishless
superior
One and only
timeless
throughout the ages
vibrating
alive – aware
making divine melody

omniscient (possession limitless knowledge) Divine religion.

This 'inlaid' hukam or command is indeed the personal 'innate religion' of each and every particle of the creation.

This divine illumination of the 'embodiment of love' and its involvement in the worldly matters is what is called

Naam
Shabadh
adoration
affection
love
attraction

ਬਿਰਹੋ
 ਰਸ
 ਰੰਗ
 ਚਾਉ
 ਸੁਖੁ
 ਸ਼ਾਂਤੀ
 ਖੇਡਾ
 ਦੀਨ
 ਈਮਾਨ
 ਧਰਮੁ
 ਪ੍ਰਮਾਰਥ

pangs of separation
 relish
 hue (colour)
 joy
 peace
 happiness
 humility
 faith
 religion
 deliverance.

In the same way, by experiencing the pull of Divine ‘cord of love’ and by

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ’ ਦੀ ਖਿੱਚ ਖਾ ਕੇ—

ਨਾਮ ਜਪਣਾ
 ਨਾਮ ਧਿਆਉਣਾ
 ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ
 ਭਜਨ ਕਰਨਾ
 ਸ਼ਬਦੁ ਕਮਾਉਣਾ
 ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ
 ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ
 ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ
 ਆਪਾ-ਵਾਰਨਾ
 ਬਿਰਹਾ ਵਿਚ ਸਭਨਾ
 ਸੁਕਰ ਕਰਨਾ
 ਭੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ
 ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ

chanting the Naam
 contemplating the Naam
 doing simran
 by worshipping
 cultivating the word
 glorifying and praising (Wagheguru)
 doing kirtan
 doing sewa (service)
 giving all that we have
 being consumed in separation
 being grateful
 by living in a state of awe
 by doing ardas

we are cultivating the ‘inlaid divine hukam or command.

ਹੀ, ‘ਨਾਲ-ਲਿਖੇ’ ਇਲਾਹੀ ‘ਧਰਮੁ’ ਨੂੰ ‘ਕਮਾਉਣਾ’ ਹੈ।

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਉਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ -

‘ਜਰਬ ਧਰਮੁ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਧਰਮੁ ॥

ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥’

(ਪੰਨਾ-੨੬੬)

‘ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਅਟਲ ਏਹੁ ਧਰਮੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੯੯)

Gurubani supports the above discussion in the following way –

- 1 *Of all religions, the best religion
 Is to chant the Name of the Lord and maintain pure conduct.* 266
- 2 *O Nanak, sing the Kirtan of the Lord's Praises; this alone is the eternal faith of
 Dharma.* 299

'ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਚੁ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥' (ਪੰਨਾ-੩੫੩)

ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
'ਏਹੀ ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਪ ਏਹੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਗੀਤਿ ॥' (ਪੰਨਾ-੭੧੬)

'ਧਰਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ ॥' (ਪੰਨਾ-੭੭੩)

'ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੈ ਉਤਮ ਧਰਮਾ ॥' (ਪੰਨਾ-੮੭੪)

'ਬਲਿਓ ਚਰਾਗੁ ਅੰਧਾਰ ਮਹਿ ਸਭ ਕਲਿ ਉਧਰੀ ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਮ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੩੮੭)

'ਕਲ ਮੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਜਾਹਿ ਜਪੈ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥
ਅਉਰ ਧਰਮ ਤਾ ਕੈ ਸਮ ਨਾਹਿਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬੇਦੁ ਬਤਾਵੈ ॥' (ਪੰਨਾ-੬੩੨)

'ਜਤੁ ਸੰਜਮ ਤੀਰਥ ਓਨਾ ਜਗਾ ਕਾ ਧਰਮੁ ਹੈ ਕਲਿ ਮਹਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥'(ਪੰਨਾ-੭੯੭)

84 ਲਖ ਜੂਨਾਂ ਅਣਜਾਣੇ ਅਤੇ ਅਭੋਲ ਹੀ, 'ਰਜਾਈ' —ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ 'ਹੁਕਮ' ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਅਣਮੰਗੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੱਛ ਪਸੂ ਨਗ ਨਾਗ ਨਰਾਧਿਪ ਸਰਬ ਸਮੈ ਸਭ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਪਾਰੈ ॥"
'ਜਾਨ ਕੋ ਦੇਤ ਅਜਾਨ ਕੋ ਦੇਤ ਜਮੀਨ ਕੋ ਦੇਤ ਜਮਾਨ ਕੋ ਦੈ ਹੈ ॥ (ਸਵੱਯੋ ਪਾ: ੧੦)

'ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ।
ਪ੍ਰੀਤਪਾਲੈ ਨਿਤ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਮੂਰਖਿ ਜਾਤਾ ਰੇ ।' (ਪੰਨਾ-੬੧੨)

'ਨਾ ਕਰਿ ਚਿੰਤਿ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਹਤੇ ॥ ਹਰਿ ਦੇਵੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਜੰਤਾ ਸਭਤੇ ॥
ਅਚਿੰਤਿ ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਵਿਚਿ ਪਾਥਰ ਕੀਟ ਪਖਾਣੀ ਹੇ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੦੭੦)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਨਸਾਨ ਦੇ 'ਬੱਚੇ' ਨੂੰ ਭੀ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ, 'ਨਿੰਮਣ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਭੋਲੀ ਅਵਸਥਾ ਤਾਈਂ, 'ਮ' ਦੀ 'ਮਮਤਾ' ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਖੁਰਾਕ, ਦਾਤਾਂ ਆਦਿ, ਅਣਮੰਗੀਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਭੋਲ ਪ੍ਰਵਰਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਮਾਤਾ ਕੇ ਉਦਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਪਾਲ ਕਰੇ ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥
ਮਨਹੁ ਕਿਉ ਵਿਸਾਰੀਐ ਏਵਡੁ ਦਾਤਾ ਜਿ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਆਹਾਰੁ ਪਹੁਚਾਵਏ ॥
ਓਸ ਨੋ ਕਿਹੁ ਪੱਚਿ ਨ ਸਕੀ ਜਿਸ ਨਉ ਆਪਣੀ ਲਿਵ ਲਾਵਏ ॥' (ਪੰਨਾ-੯੨੦)

ਪਰ, ਜਦ ਬੱਚਾ ਸਿਆਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਚਾਤੁਰੀ ਨਾਲ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ 'ਵਿਘਨ' ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ ਦੀ

- 1 Those whose karma and Dharma - whose actions and faith - are in the True Name of the True Lord, I am forever a sacrifice to them. 343
  - 2 O my mother, my mind is in love. This is my karma and my Dharma; this is my meditation. The Lord's Name is my immaculate, unstained way of life. 716
  - 3 Meditate on the Lord's Name; embrace and enshrine the contemplative remembrance of the Naam. 773
  - 4 Chanting the Name of the Lord is the highest religion. 874
  - 5 The lamp is lit in the darkness; all are saved in this Dark Age of Kali Yuga, through the One Name and faith in the Dharma. 1387
  - 6 In this Dark Age of Kali Yuga, the Name of the One Lord is the treasure of mercy; chanting it, one obtains salvation. No other religion is comparable to this; so speak the Vedas. 632
  - 7 Celibacy, self-discipline and pilgrimages were the essence of Dharma in those past ages; but in this Dark Age of Kali Yuga, the Praise of the Lord's Name is the essence of Dharma. 797
- The 8,4 million life forms unknowingly and unconsciously are living their life according to the hukam or command of the Timeless Being Waheguru. Thus their minimum and unsolicited (unasked) needs are being spontaneously fulfilled.
- 8 'Birds, animals, snakes, trees and kings, protects He ever all of them.'.....243
'Provides He to both the animate and the inanimate, to those living on earth and in the sky.'....247 Akal Ustat P 10
  - 9 God is the Lord and Master of millions of universes; He is the Giver of all beings. He ever cherishes and cares for all beings, but the fool does not appreciate any of His virtues. 612
  - 10 Don't worry - let the Creator take care of it. The Lord gives to all creatures in the water and on the land. My God bestows His blessings without being asked, even to worms in soil and stones. 1070
  - 11 He nourished us in the mother's womb; why forget Him from the mind? Why forget from the mind such a Great Giver, who gave us sustenance in the fire of the womb? Nothing can harm one, whom the Lord inspires to embrace His Love. 920

But, when the child matures and with his intellect and cunningness, he interferes with the flow of Divine 'hukum' or command, then

ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ 'ਰੁਕਾਵਟ' ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਦੁਆਰਾ ਇਲਾਹੀ ਬਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਨਿੰਮਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੋਮਣ ਤਕ, ਬੱਚਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਉਹ ਅਗਨੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਤਪਸ਼ ਅਤੇ ਸੋਕ ਤੋਂ ਉਹ ਖੁਦ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰੰਤੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਕਰਤਾ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਜੀਵ ਦੀ ਇਸ ਅਚੱਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ 'ਰਖਿਆ' ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਭੀ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਬਚਾਉ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ—

'ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹਿ ਤੇ ਸੋ
ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੇ ॥' (੩ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵੱਯੋ ਪਾ: ੧੦)

'ਮਾਤ ਗਰਭ ਮਹਿ ਆਪਨ ਸਿਮਰਨੁ ਦੇ ਤਹ ਤੁਮ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥' (ਪੰਨਾ-੬੧੩)

ਜਨਮ ਉਪਰੰਤ ਇਨਸਾਨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਵ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਟੁਟ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਤੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਹ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵਸ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ, ਇਹ ਮਾਇਆ ਭੀ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਾਂਗ, 'ਤਪਾਉਣ' ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਅਧੀਨ ਇਸ ਅਗਨੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ 'ਦੂਜਾ ਭਾਉ' ਹੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੀਲਿਆ, ਦੂਜੇ-ਭਾਉ ਦਾ ਖਿਚਿਆ, ਐਸਾ ਤਿਲਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਰਸਾਤਲ ਨੂੰ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡਾ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।

'ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥
ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੋਲ੍ਹੁ ਰਚਾਇਆ ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥
ਲਿਵ ਫੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥
ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ ਮੌਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੨੧)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸਿਆਣਾ' ਬਚਾ—ਇਲਾਹੀ 'ਸਹਜ-ਰਵਾਨਗੀ' ਤੋਂ ਟੁਟ ਕੇ, ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ' ਅੰਤ੍ਰੀਵ 'ਨਿਜੀ ਧਰਮ' ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ 'ਭਾਣੇ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ

'disruption' takes place in the flow of these blessings and he (begins to) operates in the doubt-fallacy of egotism. In this way, through his intellect he remains divorced from Divine Blessings.

As has been discussed above, from the time of conception to birth, the child remains in the womb of the mother. In this condition he is surrounded by fire. In this warmth and heat he has no means of protecting himself. But the Merciful Creator is benevolent. He looks after the being (the child) in that unconscious state. In that fire (of the womb) he (the child) is calm and happy because by Divine Grace he is being protected in the mother's womb –

- 1 *What is there to say of anything else. He protects the baby in the mother's womb.*
P 10 Tav. Savyeh 248
- 2 *In our mother's womb, You blessed us with Your meditative remembrance, and You preserved us there.*
613

After birth, due to ignorance, man comes under the influence of maya (materialism). That link which connected him with the Primal Being Waheguru breaks, and he gets connected to maya (materialism). He turns away from the Creator and walks the path dictated by maya. Attachment and desires now control him. Actually this maya too, is like the fire in the womb. It also 'generates heat'. But man, dominated by his intellect, doesn't understand the truth of this fire and neither is he interested in understanding it. He enjoys the 'second-love' (love of materialism) and forgets Waheguru. Fascinated by maya and pulled by the second-love, man takes such a slip that he ends up in hell. Gurbani offers guidance, but he regards himself as someone great and doesn't feel the need for guidance from any other source.

- 3 *As is the fire within the womb, so is Maya outside.*
The fire of Maya is one and the same; the Creator has staged this play.
According to His Will, the child is born, and the family is very pleased.
Love for the Lord wears off, and the child becomes attached to desires; the script of Maya runs its course.
This is Maya, by which the Lord is forgotten; emotional attachment and love of duality well up.
921

In this way the 'smart' child – breaks away from the Divine 'spontaneous flow', turns his back to his 'inlaid' innate 'individual religion,

ਕੇ, ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਕੇ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

'ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥' (ਪੰਨਾ-੬੦੧)

'ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥' (ਪੰਨਾ-੪੦੦)

'ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣੈ ਬਹੁਤਾ ਰੋਵੈ ॥ ਅੰਦਰਿ ਧੋਖਾ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ॥' (ਪੰਨਾ-੮੫)

'ਮਨਮੁਖ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਤਿਨ ਮਾਰੇ ਜਮ ਜੋਦਾਰੁ ॥' (ਪੰਨਾ-੯੦)

'ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਈ ਅੰਧਾ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥' (ਪੰਨਾ-੯੫੪)

'ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੈ ਖਸਮ ਕਾ ਸੋਈ ਨਰੁ ਕਚਾ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੦੯੪)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ—ਆਪਣੀ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਭੁੱਲ' ਕੇ 'ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ' —'ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਇਲਾਹੀ 'ਧਰਮ' ਤੋਂ :—

ਬੇਖਬਰ

ਅਨਜਾਣ

ਅਵੇਸਲਾ

ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ

ਹੋ ਕੇ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ

'ਜੋਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੰਤੁ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੩੪)

ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ 'ਤੱਤ-ਰੂਪੀ' ਇਲਾਹੀ 'ਧਰਮ' ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, ਜੋ ਭੀ ਹੋਰ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਫੋਕਟ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਹਫਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :—

'ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ ॥' (ਪੰਨਾ-੭੪੭)

'ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਭ ਉਪਰਿ ਨਾਮੁ ਅਚਾਰੁ ॥' (ਪੰਨਾ-੪੦੫)

'ਕਲ ਮੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਜਾਹਿ ਜਪੈ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥

ਅਉਰ ਧਰਮ ਤਾ ਕੈ ਸਮ ਨਾਹਿਨਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬੇਦੁ ਬਤਾਵੈ ॥' (ਪੰਨਾ-੬੩੨)

'ਜਤੁ ਸੰਜਮ ਤੀਰਥ ਓਨਾ ਜੁਗਾ ਕਾ ਧਰਮੁ ਹੈ

ਕਲਿ ਮਹਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥' (ਪੰਨਾ-੭੯੭)

'ਜੇ ਜਾਣਸਿ ਬਹਮੰ ਕਰਮੰ ॥ ਸਭਿ ਫੋਕਟ ਨਿਸਚਉ ਕਰਮੰ ॥' (ਪੰਨਾ-੪੭੦)

and faces misery when he moves away from 'Divine Will' to his own will.

1 One who walks according to his own will, O Siblings of Destiny, suffers separation from the Lord, and shall be punished. 601

2 As long as he does not understand the Command of God's Will, he remains miserable. 400

3 One who does not know the Hukam of the Lord's Command cries out in terrible pain. She is filled with deception, and she cannot sleep in peace. 85

4 The self-willed manmukhs do not know the Lord's Command; they are beaten down by the Messenger of Death. 90

5 O Nanak, one who does not understand the Hukam of the Lord's Command should be called blind. 954

6 One who does not understand the Hukam, the Command of his Lord and Master, is false. 1094

In this way, man – in the doubt-fallacy of egotism, forgets his Infinite Being and by being

unaware

ignorant

careless

unconcerned

about the 'command-like' 'inlaid Divine 'religion', he lives in the darkness of ignorance and abides in the law

7 As one has planted, so does one harvest; such is the field of karma. 134

Turning his back to the essence-like 'Divine Religion', whatever rites and rituals he does, are all hollow and fruitless.

8 The religious rites, rituals and hypocrisies which are seen, are plundered by the Messenger of Death, the ultimate tax collector. 747

9 The many religious rituals, good deeds of karma and Dharmic worship - above all of these is the Naam, the Name of the Lord. 405

10 In this Dark Age of Kali Yuga, the Name of the One Lord is the treasure of mercy; chanting it, one obtains salvation. No other religion is comparable to this; so speak the Vedas. 632

11 Celibacy, self-discipline and pilgrimages were the essence of Dharma in those past ages; but in this Dark Age of Kali Yuga, the Praise of the Lord's Name is the essence of Dharma. 797

12 If you knew the nature of God, you would know that all of these beliefs and rituals are in vain. 470

‘ਸਾਚੁ ਧਰਮ ਨਹੀ ਭਾਵੈ ਡੀਠਾ ॥
ਬੂਠ ਧੋਹ ਸਿਉ ਰਚਿਓ ਮੀਠਾ ॥’ (ਪੰਨਾ-੬੭੬)

ਤੀਰਥ ਕਰੈ ਬੂਤ ਫੁਨਿ ਰਾਖੈ ਨਹ ਮਨੁਆ ਬਸਿ ਜਾ ਕੋ ॥
ਨਿਹਫਲ ਧਰਮੁ ਤਾਹਿ ਤਮ ਮਾਨਹੁ ਸਾਚੁ ਕਰਤ ਮੈ ਯਾ ਕਉ ॥’ (ਪੰਨਾ-੮੩੧)

ਜਿਨਿ ਆਤਮ ਤਤੁ ਨ ਚੀਨਿਆ ॥
ਸਭ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਅਬੀਨਿਆ ॥’ (ਪੰਨਾ-੧੩੫੧)

ਜਦ ਅਸੀਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਯਾ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪੀ ‘ਨਾਮੁ’ ਯਾ ‘ਸਬਦੁ’ ਨੂੰ :

ਜਪਦੇ ਹਾਂ
ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਅਰਾਧਦੇ ਹਾਂ
ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਗੁਣ-ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਸਿਫਤਿ ਜਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ

meditate
recollect
contemplate
do simran
worship
sing praises
glorify
do kirtan
cultivate

ਤਾਂ ਸਾਡੇ ‘ਮਨ’ ਦਾ ਸੁਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ‘ਆਤਮਿਕ-ਮੇਲ’ (Divine communion) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ‘ਮੇਲ’—ਸੂਖਮ ‘ਫਿਊਜ਼-ਤਾਰ’ (fuse wire) ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ‘ਫਿਊਜ਼-ਤਾਰ’ ‘ਟੁਟ’ ਜਾਵੇ ਯਾ ‘ਸੜ’ ਜਾਵੇ—ਤਾਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ‘ਮੇਲ’ ਭੀ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ‘ਰਵਾਨਗੀ’ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ‘ਫਿਊਜ਼-ਤਾਰ’ (fuse wire) ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੂਖਮ ‘ਸੁਰਤ’ ਹੀ, ‘ਜੀਵ’ ਅਤੇ ‘ਨਾਮੁ’ ਯਾ ‘ਸਬਦੁ’ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ—ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਨ ਵਾਲੀ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਤਾਰ’ ਹੈ।

- 1 He does not like to see Truth and righteousness.
He is attached to falsehood and deception; they seem sweet to him. 676
- 2 He bathes at sacred shrines of pilgrimage, and adheres to fasts, but he has no control over his mind.
Know that such religion is useless to him. I speak the Truth for his sake. 831
- 3 Whoever does not realize the essence of the soul
- all his religious actions are hollow and false. 1351

When we,

upon the Infinite Beings or His illumination like ‘Naam’ or ‘Shabadh’, then through the mind’s consciousness ‘Divine Communion’ takes place.

The ‘connection’ of the electrical wires is made through the fine fuse wire. When this fuse-wire ‘breaks’ or ‘burns’ then the ‘connection’ of the wires is broken; and the ‘flow’ of the electrical current is interrupted and we divorce ourselves from all the benefits of electricity.

In other words the ‘fuse-wire’ itself is the medium and path of all the benefits.

In the same way, the subtle ‘consciousness’ is indeed the ‘love-wire’ between ‘man’ and ‘Naam’ or ‘Shabadh’ which connects both of them.

ਇਹ 'ਸੁਰਤ-ਸਬਦ' ਦਾ 'ਮੇਲ' ਹੀ—'ਜੀਵ' ਦਾ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ
'ਇਲਾਹੀ ਧਰਮ' ਹੈ ।

- 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਨੁ ॥' (ਪੰਨਾ-੪੧੪)
'ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਅੰਤਰਿ ਜਾਗੀ ॥' (ਪੰਨਾ-੯੦੩)
'ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥' (ਪੰਨਾ-੯੩੮)
'ਪਾਰਿ ਸਾਜਨੁ ਅਪਾਰੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲੰਘਾਵਏ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੧੧੩)
'ਸੁਕਤਿ ਭਈ ਬੰਧਨ ਗੁਰਿ ਖੋਲ੍ਹੈ ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ।' (ਪੰਨਾ-੧੨੫੫)
'ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਉਧਦੇਸੁ, ਸਚਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥' (ਵਾ:ਭਾ:ਗੁ: ੩/੧)
'ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਹੁਕਮੁ ਕਮਾਇਆ ।' (ਵਾ:ਭਾ:ਗੁ:੩/੨੦)
'ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ ॥' (ਵਾ:ਭਾ:ਗੁ: ੫/੫)

ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ 'ਸੁਰਤ-ਸਬਦ' ਦੇ 'ਮੇਲ' ਦੁਆਰਾ ਹੀ, ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਹ 'ਆਤਮ-ਮੇਲ' (divine communion) ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ :—

ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਹੈ

ਧਰਮੁ ਹੈ

ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ

ਆਤਮਿਕ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ।

'ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਜੋ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥' (ਪੰਨਾ-੭੬੧)

'ਸਬਦ-ਸੁਰਤਿ' ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ 'ਮਿਲਾਪ' ਤੋਂ ਬਗੈਰ—ਇਲਾਹੀ ਰਹਿਮਤਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵ
ਵਾਂਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ :—

'ਕਰਹਿ ਬਿਕਾਰ ਵਿਕਾਰ ਘਨੇਰੇ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਬਿਨੁ ਭਰਮਿ ਪਇਆ ।' (ਪੰਨਾ-੯੦੬)

'ਸਾਕਤ ਨਰਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਬਿਨੁ ਆਈਐ ਜਾਈਐ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੦੪੨)

'ਸੂਰਜ' ਵਲ ਮੂੰਹ ਕੀਤਿਆਂ, ਰੋਸ਼ਨੀ, ਨਿੱਘ, ਜੀਵਨ, ਖੇਡਾਂ ਆਦਿ, ਅਨੇਕ ਗੁਣ
ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ 'ਹਨੇਰ' ਵਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਪਿੱਠ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

This 'connection' of the 'consciousness (with) shabadh is indeed man's
innate 'Divine Religion'.

- 1 The Gurmukh is attuned to the Word of the Shabad, as his Insignia. 414
- 2 Awareness of the vibration of the Word of the Shabad has been awakened deep within. 903
- 3 with one's consciousness focused on the Word of the Shabad, one crosses over the terrifying world-ocean. O Nanak, chant the Naam, the Name of the Lord. 938
- 4 On that far shore is Your Beloved, Infinite Friend. Only your awareness of the Guru's Shabad will carry you across. 1113
- 5 With the Immaculate Celestial Lord, she becomes the truest of the true. Following the Guru's Teachings, she leans on the Support of the Naam. 1255
- 6 Only they have realised Him whose consciousness has merged into the truth after accepting the commands of the Word. Var BG 3/1
- 7 (The Gurmukh) by merging his consciousness in the Word has acted according to the Divine Will (hukum). Var BG 3/20
- 8 He by merging his consciousness in the Word (shabadh) beholds the Supreme Lord. Var BG 5/5

It is only through inner innate 'connection' of the 'consciousness and
shabadh' that all the blessings and benedictions of the spiritual world
manifest themselves.

This divine communion is indeed man's –

spiritual path

religion

creed

ultimate divine goal.

9 But if he unites deep within his soul, then he is said to be united. 791

Without the internal 'communion' (meeting) of the 'Shabadh and
consciousness', man remains divorced from Divine Blessings and he
continues to be absorbed in the doubt-fallacies of materialism.

10 You act in corruption, and put on ostentatious shows, but without awareness of the
Shabad, you have fallen into confusion. 906

11 How can the faithless cynics attain enlightened awareness of the Shabad?
Without awareness of the Shabad, they come and go in reincarnation. 1042

It is only when we face the sun that numerous virtues like light,
warmth, life, bloom etc. spontaneously manifest themselves and
automatically our back is turned towards darkness.

ਇਸ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ, ਸੂਰਜ ਵਲ ਪਿੱਠ ਕੀਤਿਆਂ, ਜਾਂ ਓਲ੍ਹੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, 'ਸੂਰਜ' ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਨੇਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਉਗੁਣ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ, ਸਾਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ—ਜਦ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਯਾ 'ਨਾਮ' ਦਾ—

ਖਿਆਲ
ਧਿਆਨ
ਯਾਦ
ਸਿਮਰਨ
ਜਾਪ
ਅਰਾਧਨਾ

ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਇਲਾਹੀ 'ਗੁਣ' ਸਹਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੀ 'ਪਿਠ' 'ਮਾਇਕੀ-ਹਨੇਰ' ਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ-ਹਨੇਰ ਦੇ ਅਉਗੁਣਾਂ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਹਜੇ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਲੀਨ ਮਨ ਦਾ 'ਰੁਖ', ਸਹਿਜੇ ਹੀ 'ਮਾਇਕੀ ਹਨੇਰ' ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਦੀ 'ਰੁਚੀ'—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਯਾ 'ਨਾਮ' ਵਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਚਾਨਣ' ਹੋਣ ਨਾਲ, 'ਹਨੇਰ' ਆਪੇ ਹੀ 'ਅਲੋਪ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—
ਕੱਢਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ !

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਨਾਮ' ਦੇ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਨਾਲ, ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵੇ ਦਾ 'ਹਨੇਰ' ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲਾਓ-ਲਸਕਰ ਅਤੇ 'ਹਠੀਲੀ ਫੌਜ' ਭੀ, ਆਪੇ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ 'ਹਨੇਰ' ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ —'ਪਾਪ' ਹੈ ।

'ਨਾਮ' ਦੇ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਹੀ —'ਪੁੰਨ' ਹੈ ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ 'ਯਾਦ' ਯਾ 'ਸਿਮਰਨ' ਹੀ —'ਧਰਮ' ਹੈ ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਭੁਲਣਾ' ਯਾ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ —'ਅਧਰਮ' ਹੈ ।

'ਪਾਪ' ਯਾ 'ਪੁੰਨ'

'ਅਧਰਮ' ਯਾ 'ਧਰਮ'

ਆਪਸ ਵਿਚ, ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਐਨ ਉਲਟ 'ਅਵਸਥਾਵਾਂ' ਹਨ ।

Opposed to this, when we turn our back to the sun or move away from it, we divorce ourselves from its numerous virtues and what we get in return are all the evils of darkness which in turn cause us to suffer pain and misery.

Exactly in the same way – when we

think
focus
remember
do simran
meditate
contemplate

upon Infinite Being or 'Naam', the Divine virtues spontaneously sprout within us, our back turns towards the 'darkness of materialism' and automatically we are freed from the evils of darkness and miseries

The inclination of a polluted mind is to inevitably move towards 'materialistic darkness'.

The 'inclination' of a pure mind propels it towards the Infinite Being Wahguru or 'Naam'.

Just as, in the presence of 'light' darkness 'disappears' – it doesn't have to be chased away;

In the same way, with the 'illumination' of 'Naam' the 'darkness' of the doubt-fallacy of materialism and its scintillating and 'stubborn army' too disappears on its own.

The conclusion of this discussion is –

To remain in the 'darkness' of the doubt fallacy of materialism – is sin.
To abide in the 'illuminated realm' of 'Naam' – is virtue.

This can be stated in another way –

The 'remembrance' or 'simran' of the Infinite Being Waheguru – is religion.
Forgetting the Infinite Being Waheguru or turning away from Him – is apostasy

'Sin' or 'Virtue'
'Apostasy' or 'religion'

are 'stages' that are totally opposed to each other.

ਪਰ, ਸਾਡੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਜੇਹੜੇ ਫੋਕਟ 'ਧਰਮ' ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਯਾ ਭੁਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ—

ਯਾਦ ਕਰਕੇ
ਘੋਟ ਕੇ
ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ
ਮੰਨ ਕੇ
ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ
ਕਮਾ ਕੇ

'ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ' ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ !

ਜਿਹੜੇ 'ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ' ਇਲਾਹੀ 'ਧਰਮ' ਨੂੰ—

ਬੁਝਣਾ ਹੈ
ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ,

ਉਸ ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ 'ਭੁਲਾਈ' ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਯਾ ਉਸ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਯਾ ਮਚਲੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਾਂ !

ਅੰਤਰੀਵ ਇਲਾਹੀ 'ਧਰਮ' ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਆਤਮ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤਾਂ, ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਕਾਰਨ, ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਯਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ—ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ, ਅਭੋਲ ਹੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ-ਲਿਖੇ' 'ਨਿਜੀ' ਧਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਕਮਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ !

ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ' 'ਧਰਮ', ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ, ਧੁਰੇ, 'ਨਾਲ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁਪ-ਦੁਪੀਤੇ, ਗੁੱਝੇ ਤੌਰ ਤੇ 'ਸਵੈ-ਪ੍ਰੇਰਨਾ' ਨਾਲ, ਕਾਈਨਾਤ ਦੇ ਜ਼ੌਰੇ-ਜ਼ੌਰੇ ਵਿਚ ਅਟੁੱਟ, ਸਦੀਵੀ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ, ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

But our mental and religious life style is directly opposed to Gurbani's innate expectations.

That hollow 'religion' which must be avoided or forgotten, by –

remembering it
internalising it
focusing upon it
accepting it
doing its simran
cultivating it

we keep strengthening it.

That 'command-like' Divine 'religion' which we have to

unravel
internalise
do simran upon
practice
concretize
cultivate,

we have completely forgotten about it or we are being careless or, are knowingly being negligent about it.

It is only through the innate Divine 'religion' that Divine 'Illumination' can take place.

The 8.4 million life-forms, by virtue of their limited intellect, they cannot unravel or experience an awareness of this Divine religion – but even then, unknowingly, they are wholly cultivating their individual 'inlaid' 'personal' religion.

This Divine 'command-like' 'religion', from the very beginning is 'inlaid' within the innate self of each and every being and silently, secretly through 'self-motivation', it is continuously and incessantly operating by itself in each and every particle of the creation.

ਇਹ ਅੰਤ੍ਰ-ਮੁਖੀ 'ਨਾਲ-ਲਿਖਿਆ' ਇਲਾਹੀ 'ਧਰਮ' —

ਸਿਖਿਆ-ਸਿਖਾਇਆ
ਸਮਝਿਆ-ਸਮਝਾਇਆ
ਪੜ੍ਹਿਆ-ਪੜ੍ਹਾਇਆ
ਧਾਰਿਆ
ਬਦਲਿਆ
ਠੱਸਿਆ

ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ —

ਰੀਸ਼ੋ-ਰੀਸੀ
ਬੱਧਾ-ਚੱਟੀ
ਕਰਮ-ਕਾਂਡ
ਪਾਠ-ਪੂਜਾ
ਹਠ-ਧਰਮ
ਬਰਤ-ਨੇਮ
ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ
ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ,

ਆਦਿ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਜਿਹਾ ਕਿ —

“ਲਖ ਨੇਕੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਲਖ ਪੁੰਨਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ ਸਹਜ ਜੋਗ ਬੇਬਾਣੁ ॥
ਲਖ ਸੂਰਤਣ ਸੰਗਰਾਮ ਰਣ ਮਹਿ ਛੁਟਾਹਿ ਪਰਾਣੁ ॥
ਲਖ ਸੂਰਤੀ ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੜੀਅਹਿ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣੁ ॥
ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਲਿਖਿਆ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ॥
ਨਾਨਕ ਮਤੀ ਮਿਥਿਆ ‘ਕਰਮੁ’ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥”
(ਪੰਨਾ-੪੬੭)

‘ਮਨ ਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਸਭ ਥਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
ਮਨਹਠਿ ਭੇਖ ਕਰਿ ਭਰਮਦੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥’
(ਪੰਨਾ-੫੬੩)

ਏਹੋ ਜੇਹੇ —

ਅਤਿ ਸੂਖਮ
ਅੰਤਰ-ਮੁਖੀ
ਆਤਮਿਕ
ਉਚਮ-ਉਚੇ

This innate ‘inlaid’ Divine ‘religion’ cannot be —

studied or taught
understood or explained
learned or tutored
adopted
exchanged
imposed

and it cannot be acquired by —

imitating
external pressure
rites and rituals
reading scriptures and worshipping
stubborn religious discipline
fasting and vows
holy pilgrimage
sacrifices

etc.

- 1 *Hundreds of thousands of virtues and good actions, and hundreds of thousands of blessed charities, Hundreds of thousands of penances at sacred shrines, and the practice of Sejh Yoga in the wilderness, Hundreds of thousands of courageous actions and giving up the breath of life on the field of battle, Hundreds of thousands of divine understandings, hundreds of thousands of divine wisdoms and meditations and readings of the Vedas and the Puraanas Before the Creator who created the creation, and who ordained coming and going, O Nanak, all these things are false. True is the Insignia of His Grace. 467*
- 2 *No one has ever found the Lord through stubborn-mindedness. All have grown weary of performing such actions. Through their stubborn-mindedness, and by wearing their disguises, they are deluded; they suffer in pain from the love of duality. 593*

For such utterly subtle
innate
divine
loftiest of the lofty

ਸੂਚਮ-ਸੂਚੇ
 ਅਟੱਲ
 ਅਪਾਰ
 ਨਿਰਮਲ
 ਨਿਰੰਤਰ
 ਸਰਬੱਗ
 ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ
 ਸਬਦ-ਰੂਪੀ
 ਨਾਮ-ਰੂਪੀ
 ਤੱਤ-ਰੂਪੀ

ਅੰਤਰੀਵ-ਇਲਾਹੀ 'ਧਰਮ' ਦੇ ਗੁੱਝੇ-ਭੋਦ ਨੂੰ--

ਬੁੱਝਣ
 ਸੀਝਣ
 ਪਹਿਚਾਨਣ
 ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ
 ਮੰਨਣ
 ਕਮਾਉਣ

ਲਈ—

ਬਾਹਰਮੁਖੀ
 ਸਮਤ
 ਮਲੀਨ
 ਚੰਚਲ
 ਅਧੂਰੀ
 ਓਪਰੀ
 ਅੰਤਕੀ
 ਮਾਇਕੀ

'ਬੁੱਝੀ' ਹੀ ਕਾਛੀ ਨਹੀਂ । ਜਿਹਾ ਕਿ :—

'ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੋਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ ॥'

(ਪੰਨਾ-੬੪੧)

'ਚਤੁਰਾਈ ਸਿਆਣਪਾ ਕਿਤੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਈਐ ॥'

(ਪੰਨਾ-੩੯੬)

purest of the pure
 eternal
 boundless
 incessant
 dominant
 form of command form
 form of shabadh form
 form of Naam
 form of essence

innate-divine 'religion' to —

unravel
 discover
 recognise
 have the awareness
 accept
 cultivate (or earn)

its invisible secret,

the external
 limited
 defiled
 restless
 imperfect
 superficial
 ancillary
 materialistic

'intellect' is not enough. As is (stated in Gurbani):-

1 They read scriptures, and contemplate the Vedas; they practice the inner cleansing techniques of Yoga, and control of the breath. But they cannot escape from the company of the five passions; they are increasingly bound to egotism. 641

2 Cunning and cleverness are of no use. 396

ਅਸਲ ਵਿਚ—ਇਹ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਨਿਰਾਲੀ ਇਲਾਹੀ 'ਖੇਲ' ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਅਲਪ 'ਬੁਧੀ' ਦੀ 'ਪਕੜ' ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਨਿਜੀ ਧਰਮ' ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਦੀ 'ਹੋਂਦ' ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ :—

ਲਿਖਿਆ
ਰਚਿਆ
ਧਸਿਆ
ਵਸਿਆ
ਰਸਿਆ
ਓਤ-ਪੋਤ

ਰਵਿ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

ਇਸ ਸੂਖਮ, ਸਰਬੱਗ, ਵਿਸ਼ਵ, ਇਲਾਹੀ 'ਨਿਜੀ ਧਰਮ' ਦੇ 'ਭੇਦ' ਨੂੰ, ਸ਼ਬਦ-ਸੁਰਤ ਦੇ ਮੇਲ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ, ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ —
ਬੁਝਿਆ

ਸੀਝਿਆ
ਪਹਿਚਾਨਿਆ
ਮੰਨਿਆ
ਕਮਾਇਆ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ 'ਤੱਤ-ਸਾਰ' ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ' 'ਨਿਜੀ ਧਰਮ' ਨੂੰ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਬੁਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

'ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੪੪)

'ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ਖਰਾ ਭਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਸੇ ਬੁਝਾਏ ॥' (ਪੰਨਾ-੪੪੧)

'ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਤਿਨਾ ਮਨਾਇਸੀ ਭਾਈ ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਕਮਾਇਆ ਨਾਉ ॥' (ਪੰਨਾ-੧੪੧੯)

ਪਰ, ਇਨਸਾਨੀ ਜੂਨ ਨੇ :—

ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ' 'ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ', ਇਲਾਹੀ ਧਰਮ ਨੂੰ

'ਬੁਝਣ' ਜਾਂ 'ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ' ਦੀ

ਬਜਾਇ

ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਕੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ,

ਆਪਣੀ ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ ਦੀ ਇਲਾਹੀ 'ਦਾਤ' ਦੀ

ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ 'ਲਿਹਾਜ਼' ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਨੀ 'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜੂਨ' ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ

'ਲਾਜ' ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ !

In fact – this Spiritual Realm is a novel Divine 'play', which is beyond the grasp of our limited 'intellect' because this 'individual-personal religion' is:-

written
permeating
thrust
residing
diffused
interwoven

and is totally permeating and pervading with the 'presence' of our soul.

The secret of this subtle, dominant, universal, divine 'individual-personal religion' can be –

unraveled
discovered
recognised
believed
cultivated or earned

through the communion of the shabadh – consciousness, only within the innate, intuitional illumination.

This 'command-like' personal-individual religion's 'core essence, can only be unraveled and cultivated by some rare blessed guru orientated being.

1 True is the Hukam of Your Command. To the Gurmukh, it is known. 144

2 The Command of Your Will is very strict; how rare is the Gurmukh who understands. 441

3 Nanak: they alone submit to His Command, O Siblings of Destiny, who are pre-destined to live the Name. 1419

But the human life forms –

Instead of

unraveling or 'having an intuitional awareness'

of their 'inlaid' 'command-like' divine religion,

they have wrongly utilized the divine 'gift' of their sharp intellect

by becoming engrossed in the doubt-fallacy of materialism.

With this 'indulgence' we are blemishing the glory of the supreme human life-form

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ :—

'ਪਸੂ ਮਿਲਹਿ ਚੰਗਿਆਈਆ ਖੜੁ ਖਾਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਹਿ ॥
ਨਾਮ ਵਿਹੁਣੈ ਆਦਮੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣ ਕਰਮ ਕਰੋਹਿ ॥' (ਪੰਨਾ-੪੮੯)

'ਮਨਮੁਖ ਮਾਣਸੁ ਦੇਹ ਤੇ ਪਸੂ ਪਰੇਤ ਅਚੇਤ ਚੰਗੇਰੇ ।
ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਅਚੇਤ ਹੋਇ ਮਾਣਸੁ ਮਾਣਸੁ ਦੇ ਵਲਿ ਹੋਰੇ ।' (ਵਾ:ਭਾ:ਗੁ: ੧੫/੧੯)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰ-ਮੁਖੀ 'ਇਲਾਹੀ ਧਰਮੁ' ਵਿਚ ਭੀ, ਸਾਰੇ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਦੇਵੀ' ਗੁਣ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ :—

ਪ੍ਰੀਤ
ਪ੍ਰੇਮ
ਰਸ
ਚਾਉ
ਦਇਆ
ਸਤ
ਸੰਤੋਖ
ਧੀਰਜ
ਖਿਆ
ਧਰਮ
ਨਿਮ੍ਰਤਾ
ਸੁਖ
ਅਨੰਦ
ਸਾਂਤੀ
ਮੈਤ੍ਰੀ-ਭਾਵ
ਖਿੰਚ
ਸੇਵਾ ਭਾਵ
ਆਪਾ ਵਾਰਨ
ਨਾਮ
ਭਾਣਾ
ਰਿਆਨ ।

ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ-ਲਿਖੇ', ਗੁਪਤ, 'ਆਤਮਿਕ-ਧਰਮੁ' ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਕੇ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਸਹਜ-ਚਾਲ ਵਿਚ 'ਰੁੜ੍ਹ' ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ 'ਗੁਣ' ਯਾ ਆਤਮਿਕ 'ਦਾਤਾਂ', ਸਹਜ-ਸੁਭਾਇ ਸਾਡੇ ਮਨ, ਤਨ, ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

Such a state of ours has been mentioned in Gurbani thus:-

- 1 *Even beasts have value, as they eat grass and give milk. 489*
Without the Naam, the mortal's life is cursed, as are the actions he performs.
- 2 *Animals and ghosts said to be without wisdom are better than manmukhs the mind-orientated.*
Even being wise the man becomes fool and goes on looking towards man (to meet his selfish ends). Bh G 15/19

Just as all the merits of the sun are apparent in the light of the sun, in the same way, in the innate 'Divine Religion' too, all the 'Divine Virtues' of the spiritual realm are present and are at hand as in –

affection
love
relish
joy
mercy
truth
contentment
patience
forgiveness
discipline
humility
peace
bliss
calmness
companionship
attraction
service orientated
sacrificing the self
Naam
will
knowledge.

That is why, if we can unravel, intuitionally become aware of our 'inlaid', secret, 'divine-religion', and allow ourselves to be swept along in the 'flow' of its spontaneous current, then automatically all the above stated divine 'virtues' or spiritual 'gifts' will come to reside in our mind, body and intellect.

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਇਸ ਇਲਾਹੀ, 'ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ' ਆਤਮਿਕ-ਧਰਮੁ' ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ-ਇਸ ਦੀ 'ਰਜ਼ਾ' ਵਿਚ 'ਸੁਰ' ਹੋਕੇ 'ਭਾਣਾ-ਮੰਨਣ' ਨਾਲ —

- (1) ਮਾਇਆ ਦਾ 'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ' ਲੋਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਉਣ ਨਾਲ, 'ਹਨੇਰ' ਆਪੇ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)
- (2) ਹਉਮੈ ਦੇ 'ਦੀਰਘ ਰੋਗ' ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਜੀਵ', ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ 'ਬੈ-ਖਰੀਦ' ਗੋਲਾ ਬਣ ਕੇ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- (3) 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ ਮਾਇਕੀ ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ-ਅਗਨੀ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (4) ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਕੇ—'ਆਵਾ-ਗਵਨ' ਦੇ ਗੇੜ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
- (5) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਉਪਦੇਸ਼,
'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥'
ਦੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਕਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (6) 'ਭਾਣਾ' ਮੰਨਣ ਨਾਲ—ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਰਹਿਮਤਾਂ ਅਤੇ ਦਾਤਾਂ, ਬਹੁਲਤਾ ਵਿਚ, ਅਣਮੰਗੀਆਂ—ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- (7) ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਸਾਰੇ 'ਦੇਵੀ-ਗੁਣ' ਸਾਡੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
- (8) ਇਹ ਸਾਰੇ 'ਦੇਵੀ ਗੁਣ' ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ, ਪਰਵਿਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣਗੇ।
- (9) ਅਸੀਂ 'ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ।
- (10) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਧਰਮੁ' ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਸੀਂ 'ਦੇਵੀ 'ਪ੍ਰਣਾਲੀ' ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ।
- (11) ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ, ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ 'ਮਨਮੁਖ' ਤੋਂ
ਬਦਲ ਕੇ
'ਗੁਰਮੁਖ' ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ।
- (12) ਅੰਦਰਲੀ ਮਾਇਕੀ 'ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲਿ' ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ 'ਸਚਿਆਰ' ਬਣ ਕੇ—ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵਾਂਗੇ।
ਇਹ ਉਚਮ-ਉਚੀ, ਸੂਚਮ-ਸੂਚੀ, ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ, ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਬੜੀ ਅਉਖੀ 'ਖੇਲ' ਹੈ, ਪਰ :—

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ
ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ
ਸ਼ਬਦ-ਸੁਰਤ

ਦੁਆਰਾ, ਸਹਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

In other words, by becoming intuitionally aware of this divine, 'command-like' spiritual 'religion'; by attuning with this 'will' and 'abiding by it' —

- 1 The doubt-fallacy of materialism can be shed, (in the same way as with the arrival of light darkness disappears).
- 2 Release from the 'long and incurable disease' of egotism can be obtained and 'man' by becoming the slave of his Satguru serves Him.
- 3 (Man) saves himself from the materialistic pain and misery and the flames of materialism, that sprouts from 'me-mine ness'.
- 4 (Man) frees himself from the attraction of materialism — saves himself from the cycle of transmigration and does not get into the clutches of jam, the couriers of death
- 5 Spontaneously (man) cultivates the primary advice of Gurbani,

O Nanak, it is written that you shall abide by the Hukam of His Command, and walk as He Wills.

1

- 6 Abiding by the Will (of the Creator) all the blessings of the spiritual realm, benevolence and gifts manifest themselves in us in abundance and without asking.
- 7 All the above stated divine 'virtues' automatically come to dwell within our innate self.
- 8 All these 'divine virtues' will spontaneously permeate and manifest themselves in every facet of our life.
- 9 We will come out of 'our own will' and abide by the will of the Satguru.
- 10 In this way, with the spreading and propagation of this spiritual 'religion' we will become a channel of virtues.
- 11 From an ego-ridden materialistic 'manmukh' a mind orientated person will change and become a 'gurmukh' (a Guru orientated person).
- 12 The internal materialistic 'wall of falsehood' will break and cultivation the path of truth, (man) will merge with the holy feet of his Beloved, the Primal Being Wahguru. This lofty of the loftiest and the purest of the pure Divine State is certainly a very difficult 'play' but through:-

the Grace of the Guru
the sangat of Guru's beloved
Naam Simran (the chanting of the Naam)
Shabadh-consciousness

it can be spontaneously experienced.

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ :—

‘ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਧਰਮੁ ॥
 ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੬੬)
 ‘ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿੜੈ ਸਭਿ ਧਰਮੁ ॥’ (ਪੰਨਾ-੨੭੧)
 ‘ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਅਟਲ ਏਹੁ ਧਰਮੁ ॥’ (ਪੰਨਾ-੨੯੯)
 ‘ਧਰਮੁ ਦ੍ਰਿੜਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ
 ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੭੭੩)
 ‘ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੈ ਉਤਮ ਧਰਮਾ ॥’ (ਪੰਨਾ-੮੭੪)
 ‘ਭਏ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੰਤ ਜਨ ਤਬ ਇਹ ਬਾਤ ਬਤਾਈ ॥
 ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਾਨੋ ਤਿਹ ਕੀਏ ਜਿਹ ਪ੍ਰਭ ਕੀਰਤਿ ਗਾਈ ॥’ (ਪੰਨਾ-੯੦੨)
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੪੨)
 ‘ਬਲਿਓ ਚਰਾਗੁ ਅੰਧਾਰ ਮਹਿ ਸਭ ਕਲਿ ਉਧਰੀ ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਮ ॥’ (ਪੰਨਾ-੧੩੮੭)
 ‘ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
 ਏਹੀ ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਪ ਏਹੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਚੀਤਿ ॥’ (ਪੰਨਾ-੭੧੬)
 ‘ਸੰਤ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਧਰਮ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕੇ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੨੨)
 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ‘ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ’ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮੁ’ ਤੇ
 ਇਸ ਦੀ ‘ਰਵਾਨਗੀ’ ਯਾ ‘ਪਰਵਿਰਤੀ’ ਹੀ,

ਅੰਤੀਵ
 ਸੱਚਾ-ਸੱਚਾ
 ਇਕੋ-ਇਕ
 ਅਟੱਲ
 ਜੁਗੇ ਜੁਗ
 ਸਰਬੱਗ
 ਵਿਸ਼ਵ

ਆਤਮਿਕ ‘ਧਰਮੁ’ ਹੈ ।

ਸਰਬ ਸਬਦੰ ਏਕ ਸਬਦੰ ਜੋ ਕੋ ਜਾਣੈ ਭੋਉ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੬੯)
 (ਚਲਦਾ...)

This point has been elaborated in Gurbani as follows –

- 1 *Of all religions, the best religion is to chant the Name of the Lord and maintain pure conduct.* 266
- 2 *In the Company of the Holy, one's Dharmic faith is firmly established.* 271
- 3 *O Nanak, sing the Kirtan of the Lord's Praises; this alone is the eternal faith of Dharma.* 299
- 4 *Meditate on the Lord's Name; embrace and enshrine the contemplative remembrance of the Naam.* 773
- 5 *Chanting the Name of the Lord is the highest religion.* 874
- 6 *When the Saints became kind and compassionate, they told me this. Understand, that whoever sings the Kirtan of God's Praises, has performed all religious rituals.* 902
- 7 *Singing the Kirtan of the Lord's Praises in the Saadh Sangat, the Company of the Holy, is the highest of all actions.* 642
- 8 *The lamp is lit in the darkness; all are saved in this Dark Age of Kali Yuga, through the One Name and faith in the Dharma.* 1387
- 9 *O my mother, my mind is in love. This is my karma and my Dharma; this is my meditation. The Lord's Name is my immaculate, unstained way of life.* 716
- 10 *The way of the Saints is the ladder of righteous living, found only by great good fortune.* 622

In this way the ‘inlaid’ divine command and its flow or development is

the innate
 true and pure
 one and only
 eternal
 throughout the ages
 dominant
 universal

divine ‘religion’.

- 11 *The Way of all is the Way of the One; Nanak is a slave to one who knows this secret; he himself is the Immaculate Divine Lord.* 469

